

Lev Nikolavich Gumilev

Annesinin Stalin'e ve diğer devlet büyüklerine yazdığı mektuplar üzerine serbest bırakıldıysa da Mart 1938'de arkadaşlarıyla birlikte Stalin, Molotov, Jdanov gibi devlet adamlarına suikast hazırlığı içinde buldukları gerekçesiyle dördüncü sınıfta iken hapse atıldı, çalışma kampında on yıl kalmakla cezalandırıldı. Rusya'nın kuzeyinde insan gücüyle inşa edilmekte olan Belenor Kanalı'nda çalıştırıldı. Avukatının itirazı üzerine davasına yeniden bakıldı ve 26 Temmuz 1939'da cezası beş yıla indirildi. Rusya'nın en kuzeyinde Dudinka ve ardından Norilsk'teki kampta maden ocaklarında ağır işlerde çalıştıktan sonra kampın kimya laboratuvarına alındı. Maden ve laboratuvar etkinlikleri sırasında kimya bilgisini geliştirdi. Rusya'nın II. Dünya Savaşı'na girmesi ve ham madde ihtiyacının artması üzerine kamptaki mahkûmlardan bu yönde faydalanma ihtiyacı doğdu ve Gumilev, Sibiry'a'nın çeşitli bölgelerinde maden araştırmaçılarıyla birlikte inceleme gezilerine katıldı. Bu geziler sırasında Sibiry'a'da yaşayan Türk halklarını yakından görme imkânı buldu.

Cezası bittikten sonra Petersburg'a döndü ve Sovyet İlimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nde bibliyograf olarak çalışmaya başladı. Ekim 1944'te cepheye gönderildi. Polonya ve Almanya'daki savaşlara katıldı. Aralık 1945'te cepheden iki madalya ile döndü ve bu defa aynı enstitüde itfaiyeci olarak iş buldu. Nisan 1946'da Tarih Fakültesi'ni bitirdi. Hocaları arasında V. V. Struve, A. Yu. Yakubovskiy, K. N. Kyuner, M. I. Artamonov gibi şarkiyatçılar bulunuyordu. Aynı yıl yüksek lisansa başladı ve Ukrayna'ya

yapılan bir ilmi gezide görev aldı. Ancak bu sırada annesinin yazdığı bir şiir yüzünden okuldan uzaklaştırıldı ve ilmi geziden çıkarıldı. Leningrad Üniversitesi rektörünün yardımıyla önce bir akıl hastanesinin kütüphanesinde çalıştı, ardından Altay bölgesindeki Pazırık kazalarına katılan heyette yer aldı. 1947'de asistan olarak Doğu Araştırmaları Enstitüsü'ne girdi. 1948'de "O političeskoj istorii pervogo tyurskogo kaganata 546-659 gg." (ilk Türk Kağanlığı'nın siyasi tarihi 546-659 yılları) adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Kasım 1949'da aynı suçlamalarla yeniden tutuklandı. Annesi meşhur Sovyet yazarları aracılığıyla daha sonra dönemin Devlet Başkanı Kruşçev nezdinde girişimlerde bulunduysa da on yıl çalışma kampı cezasına çarptırıldı. Mayıs 1956'ya kadar Kazakistan'ın Karaganda, Sibiry'a'nın Tomsk şehirlerindeki kamplarda çalıştı. Aynı yıl bu kampların kapatılmasıyla Gumilev de özgürlüğüne kavuştu. Valizinde *Hunlar* ve *Eski Türkler* adlı iki eserinin müsveddeleriyle Leningrad'a döndü ve Ermitaj Müzesi'ne kütüphaneci olarak girdi. Bir taraftan da adı geçen eserleri üzerinde çalışmalarını sürdürdü. *Hunnu* (Hunlar) adlı ilk monografisi 1960'ta neşredildi. 16 Kasım 1961'de *Drevni tyurki* (Eski Türkler) isimli teziyle doktorasını verdi. 1962'den itibaren Leningrad Devlet Üniversitesi Coğrafya Fakültesi'nde çalışmaya başladı. Mayıs 1974'te ikinci doktorasını coğrafya dalında yaptı. 1975 yılında daha önce suçsuz yere mahkûm edildiği belirlendi ve aklandı. 15 Haziran 1992'de Petersburg'da öldü. Daha sonra evi müzeye dönüştürülmüş ve eserleri arka arkaya yayımlanmıştır. Astana'daki bir üniversiteye adı verilmiş, Kazan'daki Petersburg sokağının başına büstü konmuştur. Öğrencileri ve sevenleri Gumilev Dünyası Vakfı'nı kurarak eserlerini yeniden neşretmeye girişmiştir.

Eserleri: *Hunnu* (Moskova 1960), *Otkritie Hazarii* (Hazarya'nın keşfi, Moskova 1966), *Drevnie tyurki* (Moskova 1967), *Poiski vınışlennogo tsarstva* (Muhayyel hükümdarlığın izinde, Moskova 1970), *Hunnu v Kitae* (Hunlar Çin'de, Moskova 1974), *Staroburyatskaya jivopis* (Eski Buryat resim sanatı, Moskova 1975), *Etnogenez i biosfera Zemli* (Leningrad 1989), *Drevnyaya Rus i Velikaya Step* (Eski Ruslar ve Büyük Bozkır, Moskova 1989), *Ot Rusi k Rossi* (Rusi'den Rossya'ya, Moskova 1992), *Konets i vnov načalo* (Son ve yeniden başlangıç, Moskova 1992).

Yazarın bunların dışında büyük çoğunluğu eski Orta Asya Türk tarihi üzerine yazılmış 300 civarında makalesi bulunmaktadır. *Drevnie tyurki* ve *Otkritie Hazarii* adlı eserlerinin yanı sıra bazı makaleleri Fransızca, Almanca ve İngilizce'ye çevrilmiştir. Ölümünden sonra bir de şiir kitabı neşredilmiştir. Gumilev'in Ahsen Batur tarafından bazı eserleri Türkçe'ye çevrilmiştir: *Eski Türkler* (İstanbul 1991, 2003), *Hazar Çevresinde Binyıl* (İstanbul 1993), *Hunlar* (İstanbul 2002), *Muhayyel Hükümdarlığın İzinde* (İstanbul 2002), *Etnogenez Halkların Şekillenışı Yükselişi ve Düşüşleri* (İstanbul 2003), *Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları I* (İstanbul 2003), *Son ve Yeniden Başlangıç* (İstanbul 2004), *Avrasya'dan Makaleler I* (İstanbul 2006), *Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları II* (İstanbul 2014).

BİBLİYOGRAFYA :

S. Lavrov, *Lev Gumilev: Sudba i idei*, Moskova 2000, tür.yer.; M. I. Çemerisskaya, "Lev Nikolavich Gumilev i ego naučnoe nasledie", *Vostok*, sy. 3, Moskova 1993, s. 165-181; "Osvobodit iz-pod aresta i Punina i Gumileva i soobşçit ob ispolnenii", sy. 1, İstoriik, Moskova 1999, s. 77-82; N. N. Jerve – M. G. Kozireva, "Vozmem lyubov putey zemnih osnovoy... Lev Nikolayevich Gumilev i Leningradskiy universitet", *Jurnal Sank-Peterburgskiy Universitet*, sy. 12 (3854), Petersburg 2012, s. 1-12. İSMAİL TÜRKÖĞLU

GUYANA

Güney Amerika'da
Surinam'dan sonra en çok
müslüman nüfus barındıran ülke.

- I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Kuzeyden Atlas Okyanusu, doğudan Surinam (eski Hollanda Guyanası), güneyden ve güneybatıdan Brezilya, batıdan Venezuela ile çevrili olan ülkenin resmî adı Guyana Kooperatif Cumhuriyeti'dir (Co-operative Republic of Guyana). Yüzölçümü 214.970 km², nüfusu 2012 tahminlerine göre 799.500, başşehri Georgetown'dır (235.000 nüfus); nüfusu 100.000'i aşan başka şehri yoktur.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Kuzeyde kıyı kesimindeki düzlükler ve onun güneyinde bulunan alçak bir plato sahası gibi yüksek olmayan (genellikle 500 metreyi aşmayan) alanların çok yer kapladığı ülkenin sadece güneyi ile batısının orta kesimleri dağlık görünümündedir. Ülkenin batısındaki Roraina dağı 2810

metrelik yükseltisiyle Güney Amerika kıtasının bütün kuzeydoğu kesiminin en yüksek zirvesini teşkil eder. Tropikal iklim şartlarının hüküm sürdüğü ülkede yıllık sıcaklık ortalaması 27°'dir. Genellikle yüksek olan yıllık yağış tutarı yer yer büyük farklılıklar gösterir (1500 mm. ile 3000 mm. arasında değişir). Biri nisan-ağustos, diğeri kasım-ocak arasında olmak üzere senede iki defa bol yağış alır. Ülkenin orta kesimi orman alanları, güney ve güneybatı kesimi ise savanlarla kaplıdır. Başlıca akarsuları güney-kuzey doğrultusunda akarak Atlas Okyanusu'na ulaşan Courantyne, Berbice, Demerara ve Essequibo gibi ırmaklardır. Ülkede km²'ye düşen nüfus 3,5'tir, fakat nüfus yoğunluğu ülkede eşit olarak dağıılmamıştır. Kıyı kesimi ve akarsu vadilerinde nüfus yoğunluğunun km² başına 50-60 kişiye ulaştığı yerler vardır. Buna karşılık ülkenin büyük kesiminde yoğunluk km²'ye 1-3 arasında kalır. Günümüzde Doğu Hindistan kökenliler ülke nüfusunun % 43'ünü, Afrika kökenliler ise % 30'unu oluşturmaktadır. Nüfusun geri kalan kısmı yerliler, Avrupa kökenliler ve melezlerle Çinliler olarak sıralanabilir. Nüfusun % 57'sini hristiyanlar, % 28'ini Hindular ve % 10'undan fazlasını müslümanlar oluşturur. Guyana'nın ekonomisi tarıma (şeker kamışı ve pirinç en başta gelen iki üründür) ve yer altı servetlerine (başta alüminyumun cevheri olan boksit olmak üzere) dayanır. Sanayide tarıma (şeker sanayii) ve yer altı kaynağına dayalı gelişmiştir. Başlıca ihrac ürünleri de şeker ve alüminyumdur.

II. TARİH

Eski adı Britanya Guyanası olan Guyana'da ilk yerleşimin 35.000 yıl önce Kuzey Amerika'ya Asya'dan gelen gruplar tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir. Bu ilk yerleşimciler Guyana'nın

içinde bulunduğu bölgede yerleştiler. Amerindian adı verilen Guyana yerlileri Güney Amerika'da büyük medeniyetlerin teşekkül ettiği Antik dönemde de basit bir hayat tarzı sürdürüyorlardı. Avrupalılar tarafından keşfedildiği dönemde Guyana yerlileri sahil bölgesinde Arawaklar ve iç bölgelerde Caribler olarak iki gruptan oluşmaktaydı. Bölgenin ismi olan Guyana yerli dilinde "sular bölgesi" anlamına gelir.

Cristof Colomb'un bölgeye yaptığı üçüncü keşif seyahati esnasında 1498'de keşfedilen Guyana'ya yerleşen ilk Avrupalılar 1616'da burada bir ticaret kolonisi kuran Hollandalılar'dır. Yerlilerle ticaret yapmayı amaçlayan Hollandalılar zamanla iç bölgelerde de yerleşim kurdular. İspanyollar'ın da üzerinde hak iddia ettiği Guyana 1648 Munster Antlaşması'yla resmen Hollanda'ya bağlandı. Guyana'da Hollandalılar döneminde kahve, şeker kamışı ve pamuk tarımının gelişmesi karşısında yerli iş gücü yetersiz kaldı. Ülkeyi yöneten Hollanda Batı Hindistan Şirketi XVII. yüzyılın ortalarından itibaren Afrika'dan köle getirmeye başladı. Guyana ekonomisinde önemli bir yeri olan Afrikalı köleler gayri insanî çalışma şartları yüzünden sık sık isyan ettiler. Günümüzde Guyana'nın millî kahramanlarından kabul edilen Cuffy yönetimindeki 1763 köle isyanı sonunda Avrupalılar'ın büyük kısmı Guyana'yı terketmek zorunda kaldı. Bu isyan ancak Fransız ve İngilizler'in yardımıyla bastırılabilirdi.

Yeni yerleşimcilere ihtiyaç duyan Hollandalılar 1746'dan itibaren Guyana'ya İngilizler'in yerleşmesine izin verdiler. 1760'ta bölgede çoğunluğu ele geçiren İngilizler, Hollanda Batı Hindistan Şirketi'nin 1770'lerdeki idarî reformları sebebiyle artan masrafları karşılamak üzere vergileri arttırması yüzünden Hollandalılar'a karşı 1781'de savaş başlatarak Berbice,

New Amsterdam Camii – Guyana

Essequibo ve Demerara'yı ele geçirdiler. Günümüzde başşehir olan Georgetown'da Saint George Kalesi'ni inşa ettiler. Ancak kısa süre sonra Hollandalılar'la ittifak yapan Fransızlar bu şehirleri geri alıp iki yıl boyunca hâkimiyet kurdular. Hollandalılar 1784'te bölgeyi yine ele geçirdi. 1792'de Hollanda Batı Hindistan Şirketi'nin Guyana üzerindeki imtiyazı Hollanda hükümeti tarafından kaldırıldı ve koloni doğrudan Hollanda hükümetine bağlandı (Demerara ve Essequibo Birleşik Kolonisi). Berbice ayrı bir koloni olarak kaldı. İngilizler, 1796'da Hollanda kolonilerine düzenledikleri seferle bölgeyi kansasız bir şekilde ele geçirdiler. 1802 yılında tekrar Hollanda kontrolüne geçen bölge 1814 Londra Konvansiyonu ile İngiliz yönetimine verildi. 1831'de Demerara ve Essequibo Birleşik Kolonisi ile Berbice birleştirilerek İngiliz Guyanası oluşturuldu ve bu yönetim Guyana'da 1966'da bağımsızlığa kadar sürdü.

1834'te köleliğin yasaklanması üzerine köleler eski sahiplerinin yanında maaşla çalışmaya başladılar. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hindistan'dan çok sayıda tarım işçisi getirildi. 1905'te çıkan Ruimveldt işçi isyanı İngiliz birlikleri tarafından bastırıldı. 1928'de kabul edilen yeni anayasayla ülke vali yönetiminde bir İngiliz kolonisi haline getirildi. 1930'lardaki "büyük buhran" Guyana'yı da etkiledi. Ülkenin en önemli gelir kaynakları olan şeker, pirinç ve boksit fiyatlarının düşmesi

Başşehir
Georgetown'dan
bir görünüşü

Guyana'da işsizlik ve fakirliğin artmasına yol açtı, bu sebeple pek çok isyan çıktı. İngiliz yönetimi bu isyanları önlemek için çeşitli reform kararları aldıysa da bunların çoğu uygulanamadı.

II. Dünya Savaşı boyunca İngiliz Guyanası'nda pek çok reform yapıldı. İngiliz Valisi Gordon Lethem siyasal ve anayasal değişiklikler yaptı. Oy verme hakkını toplumun daha geniş kesimlerine yaydı. Bu dönemde Guyana'da bir Amerikan üssü kuruldu. Savaşın sonlarına doğru boksite duyulan ihtiyacın artması ülke ekonomisinin güçlenmesine yardım etti. II. Dünya Savaşı'nın ardından günümüzde de ülke siyasetine hâkim olan People's Progressive Party ve People's National Congress gibi partiler kuruldu. Hint kökenli Guyanalı Cheddi Jagan 1950'de People's Progressive Party'yi kurarak 1953 yılında parlamentoda çoğunluğu kazandı. Sosyalist olan People's Progressive Party'nin ekonomiye daha fazla devlet müdahalesine imkân tanıyan programı İngiliz valisini ve yüksek bürokratları rahatsız edince İngiltere koloni anayasasını askıya aldı. Koloni 1957'ye kadar muhafazakâr politikacılar, iş adamları ve bürokratlardan oluşan bir hükümet tarafından yönetildi. Yeni anayasaya göre yapılan 1957 seçimlerini yine People's Progressive Party kazandı. Aynı partideki muhalif kanadın lideri Afrika kökenli Guyanalı Linden Forbes Burnham partisinden ayrılarak People's National Congress'ı kurdu.

1961'de İngilizler tarafından kolonide İngiliz valisinin veto yetkisinin bulunduğu yeni bir anayasa kabul edildi. Aynı yıl yapılan seçimi de kazanan People's Progressive Party, People's National Congress'in yoğun

muhalefeti ve sokak olaylarıyla uğraşmak zorunda kaldı. 1962 ve 1963 yılında çıkan olaylarda başşehir Georgetown tahrip edildi. 1964'teki işçi olayları dolayısıyla hükümet olağan üstü hal ilân etti. Olaylar ancak İngiliz birliklerinin müdahalesiyle sona erdi. 1964 seçimlerinin ardından People's National Congress'in diğer muhafefet partisi olan United Force ile koalisyon yapması sonucunda L. F. Burnham başbakan oldu. Kasım 1965'te Londra'da yapılan konferans sonucunda Guyana'nın 26 Mayıs 1966'da bağımsızlığına karar verildi.

Bağımsızlığın hemen ardından sınır problemleri yüzünden Venezuela, Cuyuni nehri üzerindeki Ankoko adasını işgal etti ve Guyana'nın batı sahilinde de hak iddia etti. 1968 seçimlerini People's National Congress tek başına kazandı. Ülke yönetiminde Afrika kökenli Guyanalılar daha fazla söz sahibi oldu. Ocak 1969'da Guyana'nın Venezuela sınırında yaşayan beyazlar ve yerliler merkezi yönetime isyan ettiyse de isyan bastırıldı. Ülkenin adı 23 Şubat 1970'te Kooperatif Guyana Cumhuriyeti (Co-operative Republic of Guyana) olarak değiştirildi ve İngiltere ile ilişkiler kesildi. Yeni anayasada sosyalizme geçiş öngörülüyordu. Yabancıların sahip olduğu işletmeler millileştirildi. L. F. Burnham yönetimindeki ülke daha otoriter bir hale geldi. 1979'da meydana gelen fâilî meçhul cinayetler ve karışıklıkların ardından 1980'de anayasa değiştirilerek başkanlık sistemine geçildi. Ülke on idarî bölgeye ayrıldı. 15 Aralık 1980 seçimlerini de People's National Congress kazandı. 1980 başlarında ülke ekonomik krizdeyken bağımsızlıktan beri fiilen Guyana'yı yöneten L. F. Burnham 1985'te öldü.

Başkan yardımcısı Desmond Hoyte, People's National Congress'in başına geçerek başkan oldu. Aralık 1985'te yapılan seçimleri de D. Hoyte liderliğindeki People's National Congress kazandı. D. Hoyte devletin ekonomi üzerindeki hâkimiyetini kaldırıp daha liberal politikalar izledi. Reformlar yaparak özgürlükleri genişletti. Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri geliştirdi. 1992 yılından itibaren uluslar arası gözlemciler tarafından izlenen ilk serbest seçimleri Cheddi Jagan liderliğindeki People's Progressive Party kazandı. Cheddi Jagan'ın 1997'de ölümünün ardından eşi Janet Jagan tartışmalı bir biçimde Guyana'nın ilk kadın başkanı oldu. Ağustos 1999'da istifa eden Janet Jagan'ın ardından 1999-2011 yılları arasında ülkeyi People's Progressive Party'den Bharat Jagdeo yönetti. 28 Kasım 2011'deki

seçimleri kazanan People's Progressive Party'nin adayı Donald Ramotar başkanlık görevini sürdürmektedir. Guyana Birleşmiş Milletler, İslâm İşbirliği Teşkilâtı, Karayip Ortak Pazarı (Caribbean Community-CARICOM), Commonwealth ve Güney Amerika Uluslar Topluluğu üyesidir.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Müslümanlık ülkeye ilk defa Afrika kökenli kölelerle girmişse de bunların büyük bir kısmı hristiyanlaştırılmış veya Afrika'ya göç etmiştir. 1838'den itibaren Guyana'ya getirilen Güney Asyalılar ülkede İslâmîyet'in yaygınlaşmasına vesile oldu. 1917 yılına kadar 250.000'den fazla Hint kökenli işçi Guyana'ya getirildi. Bunlar arasındaki müslümanlar Guyana'da ilk camiyi ve Urduca eğitim verilen ilk İslâmî okulu 1865'te inşa ettiler. Ülkede İslâmîyet Hinduizm'le birlikte bağımsızlıktan sonra resmen tanındı. Müslümanların büyük kısmı Sünnî'dir. Guyana'da müslümanların kurduğu pek çok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. 1935'te ülkede Ahmediyye'nin yayılmasını önlemek amacıyla ilk İslâmî teşkilât olan The United Sadr Islamic Anjuman kuruldu. 1972'de bu teşkilât biri hükümet yanlısı, diğeri muhalifi olmak üzere ikiye bölündü. Teşkilâtın ülke çapında 120'den fazla kurumu bulunmaktadır. 1973'te ülkedeki bütün müslümanları içine alan The General Congress of Islamic Brotherhood teşkil edildi. 1978'den beri faaliyet gösteren Guyana Islamic Trust özellikle İslâmî eğitim alanında uzmanlaşmıştır. Guyana İslâm Enstitüsü ve İslâm Okulu bu teşkilât tarafından işletilmektedir.

1979 yılında müslümanlara yardım için oluşturulan The Central Islamic Organization of Guyana zamanla büyüyerek gayri müslimlere de yardımlarda bulunmakta, özellikle eğitim ve yoksulluk gibi alanlarda çalışmaktadır. Hujjatul Ulamaa, Muslim Youth Organization, Guyana Muslim Mission Limited ve Tabligh Jammât, the Rose Hall Town Islamic Center gibi başka kuruluşlar da faaliyet göstermektedir. Ülkede ramazan ve kurban bayramları resmen tatil olup ayrıca mevlid kandili kutlanmaktadır. Guyana 1998'de İslâm İşbirliği Teşkilâtı'na (İslâm Konferansı Teşkilâtı) üye olmuştur. Büyük kısmı tarımla uğraşan, bir kısmının işletmeleri bulunan Guyana'daki müslümanlar parlamentoda ve çeşitli bakanlıklarda temsil edilmektedir. Müslümanlar ülkede 130 civarında cami inşa etmişlerdir.

Skeldon'da bir cami

BİBLİYOGRAFYA :

V. T. Daly, *The Making of Guyana*, New York 1974; *Guyana and Belize* (ed. T. Merrill), Washington 1993; Selami Gözenç, *Orta ve Güney Amerika Ülkeler Coğrafyası*, İstanbul 1993, s. 289-292; M. Abdullah al-Ahari, "The Caribbean and Latin America", *Islam Outside the Arab World* (ed. D. Westerlund – I. Svanberg), Richmond 1999, s. 454; Frank Senauth, *The Making of Guyana: From a Wilderness to a Nation*, Bloomington 2009; R. Reichert, "Muslime in den Guyanas", *WI, X* (1967), s. 46-51; S. A. Ahsani, "Muslims in Latin America: A Survey Part I", *JIMMA*, V/2 (1984), s. 457-458; "Günümüzde Guyana", *Bertelsmann: Bugünkü Dünyamız Atlas Ansiklopedi*, Gütersloh 1993, V, 62-63; W. Menski, "Guyana", *The Oxford International Encyclopedia of Legal History* (ed. Stanley N. Katz), Oxford 2009, III, 137-138; <http://www.amerindian.gov.gy> (19.02.2015); http://www.guyana.org/features/trail_diplomacy.html (19.02.2015); http://www.ifs.du.edu/ifs/frm_CountryProfile.aspx?Country=GY#Population (19.02.2015).

CENGİZ TOMAR

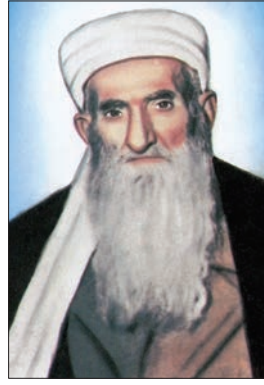
GÜNDÜZ, Abdurrahman

(1899-1974)

Âlim ve mutasavvif.

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Şâvirân (Kuşdalı) köyünde doğdu. Bölgede dersleri ve irşad faaliyetiyle tanınan bir aileye mensuptur. İlk eğitimini müderris ve şeyh olan babası Muhyiddin'den aldı. Babası vefat edince ailenin geçimini sağlamak için bir süre öğrenimine ara verdi. Yirmili yaşlarda Eruh'a bağlı Nivila, Tillo köyleriyle Silvan ve Cizre'de tahsilini sürdürdü. Okuduğu hocalar arasında Molla Yahyâ Nivilî, Molla Zâhir Tivankî ve Molla Muhammed Kuveşilî sayılabilir. Cizre'de Şeyh İbrâhim Hakkı'nın yanında öğrenimini tamamlayarak ondan hem ilim hem tasavvuf icâzeti aldı. 1925-1930 yıllarında Eruh'a bağlı Reşine, 1930-1933 yıllarında Torık, 1933-1940 arasında Binirve köylerinde imamlık ve müderrislik; Kanikan, Tarham, Mergi ve Şâvirân köylerinde müderrislik yaptı. Kendi köyünde vefatına kadar irşad ve tadrîs faaliyetini sürdürdü, birçok mürid ve öğrenci yetiştirdi. 4 Mart 1974 tarihinde Şâvirân köyünde vefat etti. Abdurrahman Gündüz çevresinde yardım sever, mütevazı, insanlar arasındaki ihtilâfları çözen bir kişi olarak tanınmıştır. Nakşibendî şeyhlerinden de ders almakla birlikte Kâdirî tarikatında karar kılmış ve bu tarikat üzere faaliyet göstermiştir. Talebelerinden yeğeni Muhammed Şirin Keskin de çevrede tanınmış âlimlerdendir.

Eserleri. Gündüz'ün eserlerinin yazma nüshaları Diyarbakır'da Şarkiyat

Abdurrahman
Gündüz

Araştırmaları Derneği Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 1. *‘Aķidetü'l-îmân*. Eş'ariyye görüşlerinin hâkim olduğu eserde konular bu çerçevede ele alınmakta, müellif, mutlak müctehid olmayan kişilerin dört mezhep imamından birine bağlanması gerektiğini, bunların dışında başka birine bağlanmanın doğru olmadığını, kendisinin de Şâfiî mezhebini benimsediğini söylemektedir. 2. *Şifâ'ü'l-ekbâd fi ferâ'izi'l-‘ibâd*. Kürtçe olup çevredeki medreselerde çok okunan kitaplar arasındadır. Müellif *Muhtaşaru Şifâ'ü'l-ekbâd* adıyla eserin Kürtçe manzum bir özetini de yazmıştır. 3. *Nehcü'n-necâh Muhtaşaru Nûri's-şabâh fi ahkâmî'n-nikâh*. Şâfiî mezhebine göre nikâh konusunun genişçe işlendiği bu eser Şeyh Abdullah es-Siirdî'ye ait kitabın muhtasarıdır. 4. *el-Ma'fuvvât fi maĥvi's-şalât*. Yine Şâfiî mezhebine göre helâl ve haram konularını ve müellifin fetvalarını içeren eseri yine müellif manzum olarak Kürtçe'ye çevirmiştir. 5. *Zübdetü't-tecvîd*. Müellif bu Kürtçe eseri de *Muhtaşarü'z-Zübde* adıyla nazmen özetlemiştir. 6. *Tekmiletü Taşriifi'z-Zencânî*. İzzeddin ez-Zencânî'nin sarfa dair meşhur eserini tamamlayıcı nitelikte bir çalışmadır. 7. *el-Mûcizü'n-naẓîf*. Yine sarf konularının kısaca ele alındığı manzum bir eserdir. 8. *Mir'âtü'l-irâb*. Bu eserde nahiv meseleleri ayrıntılı biçimde işlenmektedir. 9. *Livâ'ü'l-irâb*. Bir önceki eserin özeti niteliğinde manzum bir kitaptır. 10. *Cevherü'l-beyân*. Arap edebiyatıyla ilgili olan eserde özellikle beyan, istiare ve âdâb konuları ele alınmaktadır. 11. *Tuĥfetü'l-aĥbâb*. Arap belâgatına dairdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Erkol, "Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve Akaidü'l-İmân İsimli Eseri", *Uluslararası Siirt Sempozyumu Bildirileri* (haz. Mehmet Bilgin v.dğr.), İzmir 2007, s. 449-457; Abdulkadir Bingöl, *Kullikên baxê Botan*, Diyarbakır 2008, s. 121; Recep Özdirek, "Cumhuriyet Döneminde Şırnak Bölgesinde Yaşayan Âlimlerin Fıkıhla

İlgili Eserlerinin Değerlendirmesi", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu (14-16 Mayıs 2010), Sempozyum Bildirileri* (ed. M. Nesim Doru), Ankara 2010, s. 712-714; Sabit Sabuncu, *Şeyh Abdurrahman eş-Şaviri ve Nehcü'n-Necah fi Ahkâmî'n-Nikah Adlı Eserinin Fıkıh Açısından Değerlendirilmesi* (yüksek lisans tezi, 2013), Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AHMET ERKOL

GÜRCÜLER

Gürcistan, Rusya, Türkiye,
Azerbaycan ve İran'da yaşayan
bir Güney Kafkas halkı.

Kendilerini Kartveli, yurtlarını Sakartvelo, dillerini Kartuli şeklinde adlandıran Gürcüler'e İranlılar Gorc, Araplar Kurc adını vermiştir. Avrupalılar bu biçimlerden Géorgien / Georgian ismini çıkarmış ve bunu yanlış olarak ülkenin koruyucu azizi Giorgi ile ilişkilendirmişlerdir. Gürcüler Kartvel, Kahet, Svan, Hevsur, Tuş, Pşav, İmereti, Megrel ve Gürel boylarına ayrılır. Gürcistan'da ilk yerleşimler Neolitik dönem kadar uzanır. Gürcüler'in ataları sayılan, milâttan önce 1000'lerde Asur, Urartu, Yunan kaynaklarında zikredilen Kolhis ve İberya kabileleri milâttan önce IV. yüzyılda Kura vadisinde İberya ve Karadeniz kıyılarında Kolhis devletlerini kurdular. Kolhis I. yüzyılda Roma hâkimiyetine, İberya da III. yüzyılda Pers İmparatorluğu'nun etkisine girdi. Daha sonraki 300 yıl boyunca Bizans ve Pers mücadelelerinin cereyan ettiği Gürcistan VII-X. yüzyıllarda Arap hâkimiyetinde kaldı. İberya Kralı III. Bagrat 1008'de Gürcistan kralı unvanını aldı. XIII. yüzyılda Moğol istilâsı, XV. yüzyılın başında Timur'un seferleriyle zayıflayan Gürcistan Krallığı bölündü. Kartli, Kaheti ve İmereti krallıkları, Guria (Gürel), Samegrelo, Çoruh ve Kür nehirlerinin kaynakları arasındaki topraklarla Türkiye'nin Artvin, Ardahan illeri ve Erzurum ilinin kuzeydoğusunda Samtshe / Sa-Atabago prenslikleri ortaya çıktı.

Megrel, Fâtih Sultan Mehmed döneminde, İmereti ve Gürel 1508'de, Kartli ve Kaheti de 1514-1520 arasında Osmanlı Devleti'ne bağlandı. Amasya Antlaşmasıyla (1555) Batı Gürcistan (Megrel, Gürel, İmereti) Osmanlı, Doğu Gürcistan (Kartli, Kaheti) Safevî hâkimiyetine girdi. 1506-1579 arasında Osmanlılar'a tâbi olan, Safevîler'e yanaştığı dönemlerde birçok kalesi ve toprakları Osmanlılar'ın eline geçen Samtshe / Sa-Atabago 1579'da Çıldır eyaleti olarak Osmanlı Devleti'ne ilhak edildi.